

INTEGRATORII SINTAGMATICI SUPRAORDONATORI/SUBORDONATORI

1. Delimitări conceptuale

Integratorul sintagmatic¹ propriu-zis este un instrument sintactic, o unitate de expresie și conținut, atașat substantivului, care actualizează categoriile nominale în structura sintagmelor minimale², precum cazul și numărul, și indică genul, pe care le impune cuvintelor-adjective pentru realizarea coeziunii sintagmelor nominale, asigură în calitate de convertor prepozițional³ soliditatea sintagmelor prepoziționale, sau indică relațiile contractate în proces și, în calitate de element supraordonator, subordonează⁴ categoriile gramaticale de număr și persoană ale verbului personal, asigurând coerența sintagmelor subordonative binare⁵.

În inventarul integratorilor sintagmatici reținem, pe lângă flectivele substantive de opoziție și de relație, segmentele *-(u)l*, *-a*, *-le* de la pronumele nehotărât și negativ (*altul/alta*, *niciunul/niciuna*), desinențele pronominale de genitiv-dativ: *-ui(a)* pentru masculin singular (*acestui*, *căruia*, *altuia*, *niciunuia/acestui*, *cărui*, *fiecărui*, *niciunui*, *altui student*); *-ei/-ei(a)* pentru feminin singular (*acesteia*, *căreia*, *alteia*,

¹ Prin notația *sintagm(at)ic*, sugerăm lectorului posibilitatea utilizării derivatelor *sintagmic* și *paradigmatic*, obținute de la *sintagmă*, respectiv *paradigmă*, alături de neologismele franțuzești *sintagmatic* și *paradigmatic*, primele propuse de unii specialiști în consonanță cu modelele *fonemic*, *lexemic*. Noi propunem să se utilizeze complinirea *sintagmatic*, pe lângă elementul dinamic, generator al sintagmei (*integratorul sintagmatic*), iar complinirea *sintagmic* să fie folosită cu sensul *aparținător și caracteristic unei sintagme*.

² DȘL, p. 485. Componentele unei sintagme sunt, după unii lingviști, monemele (*fat-ă*, *bun-ă*), iar după alții constituie sintagme asocierea a două cuvinte cu sens lexical plin (*fată bună*).

³ G. G. Neamțu (2000, p. 28) numește *convertor prepozițional* morfemul formativ prepozițional (*-a*, *-(u)l*, *-le*) din structura așa-numitelor prepoziții și locuțiuni prepoziționale, constituite din adverbe sau locuțiuni adverbiale, după modelul substantivului: *înaintea*, *în jurul*, *în spatele* etc.

⁴ Dintre cele trei teorii gramaticale privind relația gramaticală dintre predicat și subiect: subiectul supraordonat predicatului, subiectul subordonat predicatului și raportul de interdependență (= dependență bilaterală), suntem de acord cu prima. (Vezi, pentru argumente, Drașoveanu 1997, *passim*; Neamțu 2007, p. 111 și urm.) În GALR, II, p. 313 este susținută teza raportului de *interdependență* dintre subiect și predicat.

⁵ Toate sintagmele subordonative sunt exclusiv *binare*; singurul mijloc de subordonare explicită, în sintagma subordonativă „subiect + predicat” îl constituie acordul dinspre predicat spre subiect (vezi Drașoveanu 1997, p. 45 și urm.).

niciunuia/acestei, cărei, niciunei, altei studente); *or(a)* pentru ambele genuri (*acestora, cărorora, niciunora, altora/altor, niciunora/acestor, altor, niciunor, altor*). Din structura integratorilor sintagmatici face parte elementul invariabil *-a*, numit, de obicei, particulă deictică.

În structura pronomelor relative, integratorii sintagmatici coincid cu desinența comună pentru nominativ și acuzativ, singular și plural, *-e (car-e)*, și desinențele pentru genitiv-dativ, *-ui, -ei-, or-*, specifice întregii flexiuni pronominale indiferente față de categoria persoanei, la care se adaugă particula deictică *-a*. Asemenea celorlalte adjective pronominale, care nu au categoria de persoană, adjectivul relativ pierde particula deictică *-a* din formele de genitiv-dativ (*Căror studenți le-ai amintit de bibliografie?*).

În ceea ce privește numeralul cardinal, integrarea sintagmatică se face prin integratorul *de tip zero* pentru cazurile nominativ și acuzativ (*trei băieți, trei fete*), prin prepoziția *a*, la genitiv (*cărțile a cinci studenți*), sau *la*, pentru dativ (*Dau cărți la zece studenți*).

Referitor la numeralul ordinal, integrarea sintagmatică a acestuia se realizează prin variația integratorului sintagmatic supraordonator (= formantul *al/a*, organizatorul și structurantul sintagmei numerale) și prin variația integratorului sintagmatic subordonator, atașat celui de al doilea component (*al doilea/a doua, al treilea/a treia*). Numerele invariabile sunt introduse în sintagme fie prin integratorul de tip \emptyset (*trei copii*), fie prin prepoziții (de exemplu: *a*, pentru genitiv, *la* pentru dativ, *cu, despre* etc. pentru Ac.).

În cadrul integratorilor sintagmatici includem finalele prepozițiilor și locuțiunilor prepoziționale în genitiv: *-a, -(u)l, -le (contra, înăuntrul, în spatele)*. Aceste prepoziții reclamă, în structura sintagmei prepoziționale, un substantiv (pronume) căruia îi impune genitivul.

Eterogenitatea funcțională a morfemului determinării a impus, în lucrarea de față, reliefarea distincției de conținut dintre acest morfem și forma gramaticală omonimă, integratorul sintagmatic.

Cu rol de integratori sintagmatici, deoarece nu participă la opozițiile de determinare și nu au rol de individualizare, *-l, -a, -le* sunt elemente constitutive obligatorii în structura unor pronume: *dânsul, dânsa* sau *altul*, unde fac diferența între atributul adjectival: *un om, alt om* și alte funcții sintactice: *Altul aleargă* (subiect), *L-am văzut pe altul* (complement direct), *Vorbește despre altul* (complement indirect). Particulele finale din structura numeralului ordinal: *al doilea, a doua* etc. și a prepozițiilor: *contra, asupra, împrejurul, îndăratul, în jurul, în spatele* etc. îndeplinesc, de asemenea, rolul de integratori sintagmatici.

Morfemul determinării va avea funcții semantice și morfologice, iar integratorul sintagmatic roluri sintactice, funcții stilistice și pragmatice conferite în cadrul sintagmelor (sau în cadrul lanțului sintagmatic).

În elaborarea unei propoziții vor avea un rol decisiv integratorii sintagmatici definiți sau nedefiniți cu forma de singular (*-l/-a* sau *un/o*) sau de plural (*-i/-le* sau *niște*): *Vecinul lucrează; Fata lucrează; Vecinii lucrează; Fetele lucrează.*

Morfemul determinării aparține morfologiei, care are ca obiect flexiunea, iar integratorul sintagmatic, sintaxei, care are ca obiect îmbinările de cuvinte.

Cele două concepte reflectă legătura dintre morfologie și sintaxă (prima exprimă mijlocul realizării comunicării, iar a doua scopul, punctul de sosire) și trimit la o ierarhizare a acestora: morfemul determinării aparține flexiunii („nivelului morfologic”) situat dedesubtul integratorului sintagmatic, specific îmbinărilor, raporturilor dintre cuvinte.

Plurifuncționalitatea gramaticală a integratorului sintagmatic este dată de modalitățile multiple de angajare a aceluiași cuvânt în diverse raporturi sintactice (de ex. *mașina: Mașina este robustă* (subiect); *Repară mașina* (complement direct) și de posibilitățile multiple de substituție a acestuia: *Băiatul aleargă = Acel băiat aleargă*).

2. Valorile gramaticale și nivelul sintagmatic

Evitând a aplica din exterior unele categorii gramaticale „de import” asupra gramaticii limbii latine, precum morfemul determinării sau integratorul sintactic, care ar defini un *obscurum per obscurius*⁶, vom face o legătură între desinențele limbii latine și flectivele cazuale ale limbii române, amândouă purtătoare de valori gramaticale în cadrul sintagmelor binare, conturând un *clarum per clarius*⁷. (*clarum* = aici, în mod concret, semnifică morfemul determinării/integrator sintagmatic; *per clarius* = desinențele limbii latine).

Dacă nominativul și vocativul, *casus recti*, pot să se manifeste și sub forma unor sintagme minimale indepedente, genitivul, dativul, acuzativul sau ablativul, *casus obliqui*, se manifestă în structura unei sintagme subordonative constituite din doi termeni între care se stabilește următorul raport: termenul subordonat atrage prezența celui regent, fenomen numit *chemare antonimică*⁸. În realizarea sintagmelor subordonative „vom distinge un contractant și un contractat: în plan semantic, contractant este cel care nu poate exista în lanțul vorbirii fără celălalt”⁹.

Prezența celor doi termeni facilitează stabilirea distincției între formele omonime ale aceluiași substantiv din structura sintagmelor subordonative, care exprimă valori și nuanțe gramaticale diferite: *razele soarelui* (genitiv posesiv), *apariția soarelui* (genitiv subiectiv: *soarele apare*), *observarea soarelui* (genitiv obiectiv: *observă soarele*).

În plan sintactic, termenul subordonat comun *soarelui* este contractantul, iar termenii *razele*, *apariția*, *observarea* sunt contractații.

⁶ Sintagma latinească consacrată: *un lucru obscur printr-un lucru mai obscur*.

⁷ Sintagmă latinească antagonică, construită de noi pentru a reflecta mijlocul obținerii unei clarificări gramaticale: *un lucru clar, printr-un lucru și mai clar*.

⁸ Vezi Drașoveanu (1997, p. 76): „Tr [a se citi: termenul regent] nu apare decât printr-o «chemare antonimică»: «cauza» cheamă «efect»-ul, «posesorul» cheamă «obiectul posedat»”.

⁹ *Ibidem*, p.74.

Integratorii sintagmatici corespund segmentelor de expresie, considerate flective cazuale¹⁰, fie în exprimarea nominativului liber, fie selecționate de flectivul de acord verbal pentru poziția sintactică privilegiată de subiect în sintagmele subordonative, sintagme formate din subiect și predicat și flectivele cazurilor subordonate, fără excepție, relaționale (ale genitivului, dativului și acuzativului), care angajează substantivul subordonat în exprimarea diferitelor valori gramaticale în cadrul sintagmelor subordonative.

Rezultat al principiului stratificării gramaticale, *valorile gramaticale* corespund nivelului sintagmatic, respectă cerințele¹¹ integrării în acest cadru gramatical intermediar și cuprind trei elemente, relația și ambii termeni, conținând particularitățile morfosintactice esențiale ale sintagmei, deoarece:

a) reflectă solidaritatea conținut – expresie: forma flexionată, apoi valoarea gramaticală, stabilită după relația semantică cu regentul, și funcția sintactică aparțin aceluiași întreg semantic și sintactic;

b) sunt posterioare realizărilor paradigmatică și trimit spre funcțiile sintactice specifice pe care lexemele le îndeplinesc;

c) reliefează coexistența dintre conceptul consacrat gramatical (morfemul de determinare, existent la nivel paradigmatic) și conceptul nou, integratorul sintagmatic (în sintagmele formate din cuvinte cu înțeles deplin);

d) economicitatea cuvintelor cu valori gramaticale este dovedită prin faptul că, de obicei, există și o posibilitate de exprimare perifrastică, lipsită de concizie constructivă și, implicit, analitică.

Analiza teoretică și practică făcută în acest mod asupra valorilor gramaticale corespunde principiilor enunțate de D. D. Drașoveanu¹² pentru identificarea și instituirea nivelului sintagmatic între nivelurile limbii și perceperea gramaticii ca disciplină a sintagmaticii cuvintelor, disciplină divizibilă, conform teoriei gramaticale a autorului clujean, într-o *sintagmică flexională* (cu obiect de analiză relația prin flective, de care ne-am ocupat în această lucrare) și o *sintagmică joncțională* (relația prin conective). Astfel, ultimul nivel al limbii, cel sintagmatic, analizează relația solidară de expresie și conținut dintre doi termeni care definesc sintagma ca o unitate relațională „și minimală, și maximală¹³”, constituind astfel obiectul de studiu specific acestuia împreună cu toate segmentele de limbă încheiate sau neîncheiate. Nivelul sintagmatic este instituit ca o necesitate, deoarece „nu toate faptele de sintagmatică se clasifică în sintaxă, dar toate faptele de limbă aparțin sintagmaticii”¹⁴.

¹⁰ Flectivul „supraordonat” nu este relațional, ci un element component al nominativului-subiect, care se poate dispensa de termenul subordonat, predicatul, precum în cazul nominativului independent, care constituie singur o propoziție nominală monomembră. În concluzie, se poate afirma că subiectul și predicatul pot avea o singură relație, iar în sintagmele subordonative, formate din subiect și predicat, există o relație unică: acordul dinspre predicat spre subiect.

¹¹ Drașoveanu (1997, p. 30) precizează, referitor la principiul care conduce la identificarea nivelului sintagmic: „Unitatea unui nivel se asociază la nivelul superior cu un fapt de limbă nou, acesta din urmă asigurând caracterul specific al nivelului respectiv și constituind obiectul de studiu al disciplinei corespunzătoare (astfel autonomă)”.

¹² *Ibidem*, p. 29, 30 și urm.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Vezi Ferdinand de Saussure 1998, p. 145.

3. Clasificarea integratorilor sintagmatici

După gradul de referențialitate, de individualizare a obiectului denumit, distingem **integratorul sintagmatic definit** și **integratorul sintagmatic nedefinit**: primul indică un grad intens de individualizare (*Fratele a venit; Omul citește; Calul aleargă*), în raport cu al doilea, care arată o determinare mai vagă (*Un frate a venit; Un om citește; Un cal nechează*); ambele se opun formei substantivale utilizate fără integratorii sintagmatici, de exemplu: *Frate, frate, dar brânza este pe bani* sau *Apoi om și cal, omul înainte și calul în urmă, de dârlogi, înaintarăm pe căi neumbrate* (C. Hogaș).

După raporturile în care angajează lexemele, integratorii se clasifică în *integratori sintagmatici supraordonați*, care sunt actualizați de numărul și persoana verbului (întotdeauna persoana a treia), și *integratorii sintagmatici subordonați*, care asigură coeziunea sintactică și semantică dintre substantivalul subordonat (termenul activ) și regentul său (termenul pasiv al sintagmei).

Integrarea sintagmatică se realizează prin: a) integratorul sintagmatic definit (*Fata învață, Mesajul a fost transmis*); b) integratorii sintagmatici nedefiniți¹⁵ (*Un cal aleargă, Este consemnată o faptă*); c) toate elementele omonime din structura adjectivelor pronominale demonstrative, nehotărâte, numeralelor care nu solicită atașarea integratorilor substantivului, substituind astfel rolul pragmatic al integratorului în alcătuirea enunțului: *Această fată învață; Alt Ø mesaj a fost transmis; Doi cai aleargă*.

O astfel de delimitare între morfemul determinării și integratorul sintagmatic favorizează o analiză nu de la funcții către forme, cum se procedează în bună măsură în gramaticile curente, ci de la formele morfologice către funcțiile sintactice.

Integratorul sintagmatic se deosebește de morfemul determinării prin următoarele aspecte:

1. Are rol epexegetic (= rol care cuprinde un adaos informativ și explicativ al unui concept enunțat anterior), fiind purtătorul sensurilor relaționale, așadar este un flectiv de relație la nivel sintactic, superior flectivului paradigmatic. Acesta din urmă contribuie „împreună cu tema lexicală la realizarea conținutului și la fixarea limitelor, a mărimii sferei noțiunii, și nu la o determinare (restrângere) ulterioară a acesteia, lucru care se realizează abia sintagmatic, pe această axă începându-și rolul flectivul de relație”¹⁶.

2. Înlătură posibilele confuzii de analiză datorate omonimiilor morfologice din cadrul perechilor de cazuri (N./Ac. sau G./D.), aflate pe axa paradigmatică, oferind clarificări pe axa sintagmatică (nominativ ori acuzativ; genitiv ori dativ). De exemplu, raportarea la verbul din sintagmă constituie un principiu fundamental în identificarea nominativului-subiect: *I s-a furat mașina*. Când verbul-predicat este intransitivizat prin pronumele reflexiv *s-*, forma cazuală omonimă N./Ac. nu poate reprezenta, în sintagma nominală, decât nominativul sau acuzativul fără prepoziție-complementul direct, când

¹⁵ Gușu-Romalo (1968) consideră fostul articol hotărât sau nehotărât morfem al categoriei determinării exclusiv în situațiile în care acestea participă la opozițiile (sau doar la una dintre opozițiile) acestei categorii.

¹⁶ Vezi Drașoveanu 1997, p. 26.

pronumele reflexiv lipsește: *I-a furat mașina*. Verbul-predicat, din ultimul exemplu, este tranzitiv, are un subiect subînțeles *el*, așadar cazul actualizat în sintagma verbală este acuzativul cu funcția sintactică de complement direct.

3. Reprezintă o realizare concretă la nivel sintactic, exprimând raporturi de supraordonare sau subordonare.

4. Este organizatorul sintagmei formate din două cuvinte cu sens deplin (*Elevul citește*. sau *Acest elev citește.*), spre deosebire de morfemul determinării, care aparține exclusiv unei sintagme minimale, exprimând un raport de subordonare față de rădăcina la care este aglutinat.

5. Pune semnul egalității între doi competitori gramaticali, conectivul și integratorul sintactic (numit de D. D. Drașoveanu flectiv de relație), aparținători aceluiași nivel sintagmic, datorită identității funcționale (vezi exemplul consacrat al lui D. D. Drașoveanu: *solzii la pești și solzii peștilor*).

6. Conferă posibilitatea subordonării adnominale sau adverbale a substantivelor în cazurile G./D., utilizate fără morfemul determinării (*acestui/altui elev-Ø*), o formă inexistentă în paradigma sintagmei minimale.

4. Circumstanțe gramaticale ale utilizării integratorilor sintagmatici

În circumstanțe gramaticale obișnuite, sintagma nominală, formată din substantiv + adjectiv/adjectiv + substantiv, are în limba română o determinare sintagmatică¹⁷: integratorul sintagmatic definit se atașează primului constituent al grupului: *prietenul bun, fulgiul argintii – bunul prieten, argintii fulgi*, sau este plasat în fața sintagmei, dacă morfemul determinării este nedefinit: *un prieten bun/un bun prieten*.

În circumstanțe gramaticale deosebite, când mai multe adjective sunt antepuse substantivului regent, integratorul sintagmatic definit se alipește numai primului adjectiv, când acesta se referă la structură nominală, etapă pregătitoare în alcătuirea enunțului.

GALR menționează câteva adjective incompatibile cu utilizarea integratorilor sintagmatici definiți, de aceea în topica adjectiv + substantiv acestea transferă integratorul sintagmatic termenului al doilea al sintagmei. Astfel sunt: a) unele adjective invariabile – *ditamai namila, ditai omul, coșcogeamite găliganul*; b) adjectivele pronominale de întărire: *însuși managerul, înșiși managerii*; c) numeralele colective cu valoare adjectivală: *amândoi arbitrii, tustrei copiii*.

O circumstanță gramaticală aparte o reprezintă cuvântul *tot*, deoarece la singular formează sintagmă cu substantivul numai la nominativ și acuzativ și nu acceptă integratorul sintagmatic definit, indiferent de locul ocupat în sintagmă: *tot spitalul*. La genitiv și dativ singular este utilizat adjectivul *întreg*, care se integrează regulii generale cu integratorul sintagmatic definit la primul termen al sintagmei: *întregului spital/ spitalului întreg*.

¹⁷ Despre conceptul *determinarea sintagmatică*, vezi Gruiță 1998, p. 129.

Ataşarea morfemului determinării unui substantiv marchează: a) din punct de vedere morfologic, o *tritomie*¹⁸ fundamentală, exprimată cu ajutorul termenilor: nedeterminat (= determinat Ø: *băiat, fată*), determinat definit (*băiatul, fata*) și determinat nedefinit (*un băiat, o fată*); b) din punct de vedere sintactic, poziții sintactice care reclamă prezența integratorilor sintagmatici.

În ceea ce privește substantivele proprii, acestea nu au categoria determinării. De aceea, determinanții acestora nu au funcție de integratori sintagmatici în sintagma nominală al cărei centru este un nume propriu. Determinanții adjectivali, calificativi sau determinativi, se combină cu nume proprii de animate, în măsura în care acestea au realizat evoluții semantice de tip metonimic sau metaforic¹⁹, comportându-se ca substantive comune: *Aromatul Cotnari este apreciat de juriu. Niciun Harpagon al literaturii române nu l-a întrecut pe Hagi Tudose. Nicio Antigonă nu l-a îndemnat la ocuparea tronului pe Lăpușneanu.*

O situație gramaticală aparte o constituie toponimele românești cu structura substantiv + atribut determinativ care se supun regulii determinării definite, indiferent dacă atributul este adverbial: *Vișeu de Sus, Timișul de Jos*, substantival: *Izvorul Crișului, Sighetul Marmației* sau adjectival: *Ceanul Mare, Târgul Secuiesc*. Aserțiunea este valabilă și când substantivul-regent este la plural: *Roșiorii de Vede, Vălenii de Munte*.

Poziția sintactică de subiect și funcțiile sintactice de complement direct, atribut substantival genitival sau regent al unui atribut determinativ impun utilizarea integratorilor sintagmatici subordonatori: *În timpul dictaturii, plăcerea mare a studenților o constituiau lecturile cărților cenzurate*. Astfel, substantivul-subiect *lecturile*, cu integratorul definit *-le*, impune²⁰ desinența de plural *-u* verbului-predicat; substantivul-complementul direct *plăcerea* are atașat integratorul definit *-a*, funcție sintactică confirmată de pronumele-complement direct, reluat, *o*, iar atributele substantivale genitivale, la rândul lor, au în structură integratorii definiți: *-i, dictaturii* sau *-lor: studenților, cărților*. Atributele determinative *mare*, respectiv *cenzurate*, consolidează rolul de integratori sintagmatici, solicitat atât de funcțiile sintactice îndeplinite în context, cât și de poziția de regenți ai atributelor respective.

¹⁸ Termenul *tritomie* este propus în spiritul normativ al întregii lucrări, deoarece lexemul neologic francezesc *trihotomie/tricotomie*, cu sensul atribuit aleatoriu „despărțire în trei”, este format după *dihotomie*, care are în structura morfematică pe *dikha* „împărțit în două” (întâlnit în *dihonie*) și *tome* „tăiere”, iar *trikha*, utilizat prin analogie în acest compus, nu este numeral. *Trihotomie* are semnificația „tăierea părului”. În concluzie, se înțelege că utilizarea lui *dihotomie*, când ne referim la împărțirea în trei categorii ale substantivelor (nedeterminat/determinat definit/determinat nedefinit), referitor la utilizarea morfemului determinării, este la fel de eronată.

¹⁹ Despre evoluțiile semantice de tip metonimic sau metaforic ale substantivelor proprii însoțite de determinanții, vezi GALR, II (2005), p.78.

²⁰ Drașoveanu (1997, p. 206) face deosebirea între două fenomene sintactice diferite: *impunerea* (= regimul) și *restricția selecțională*, identificate în relația *S – P*, și constată: „*S-ul* da impune *P-lui pers* și *nr.*; *P-ul* nu selectează un *S decât dacă* – restricție selecțională – acesta este în *N*. A spune că *P-ul* impune *N* ar fi tot așa de absurd ca a spune că obiectul direct impune verbului tranzitivitate”.

Substantivului regent, centrul sintagmei nominale, îi este, obligatoriu, atașat integratorul definit, dacă un adjectiv posesiv-atribut adjectival este situat după acesta: *colegul [meu] bun, colega [mea] bună*.

Adjectivul posesiv-atribut adjectival, poziționat în proximitatea substantivului regent, în stânga acestuia, impune atașarea integratorului sintagmatic, adjectivului determinativ antecedent, fiind un element important în constituirea unei părți importante a enunțului, grupul sintactic amplu, în poziția gramaticală de regent: *Bunul meu coleg (vine mâine); Harnica mea prietenă (lucrează mult);* sau în constituirea unui grup sintactic secundar: *(L-a apreciat) pe bunul meu coleg; (A cunoscut-o) pe harnica mea colegă*.

Așadar, adjectivul pronominal posesiv are un rol stenic (= întăritor) în ceea ce privește solidaritatea sintagmei substantivale, impunând, în stânga lui, un lexem cu integratorul sintagmatic definit, indiferent dacă acesta este substantiv sau adjectiv calificativ.

Atributele de identificare²¹, cum este *Ion Popescu*, reclamă atașarea directă sau indirectă a integratorului sintagmatic apelativului regent: *orașul Cluj-Napoca; renumitul doctor Ion Popescu; romanul Moromeșii*. Apariția substantivelor *domn* sau *doamnă* în fața apelativului care indică gradul, funcția, titlul, determină deplasarea integratorului sintagmatic la substantivele menționate: *domnul inginer Ion Popescu; doamna ministru Ada Georgescu*.

Substantivele în cazurile genitiv și dativ se utilizează întotdeauna cu integratorul sintagmatic subordonator (definit sau nedefinit, în funcție de gradul de cunoaștere): *Gustul ciocolatei era aromat/Gustul unei ciocolate era aromat*. La substantivele precedate de determinanți, aceștia preiau integratorul sintagmatic: *La sfârșitul străzii acesteia locuiesc bunicii mei severi; La sfârșitul acestei străzi locuiesc severii mei bunici; Reversul monedei vechi era șters/Reversul vechii monede era șters*.

Determinanții sunt doar compatibili cu acest rol, pe care îl asumă în condiții strict delimitate, constantă fiind informația lexicală specifică, cu care contribuie la semantica sintagmei din care fac parte.

Integratorul sintagmatic definit este concurat de determinantul demonstrativ (mai frecvent *acest* + Ø): în condițiile utilizării deictice, identificarea referentului evocat prin substantivul asociat cu determinantul său este, de regulă, prezentată ostentativ, în cadrul relației anaforice unde identificarea presupune complicate condiționări contextuale sau/și exterioare enunțului, determinate de condiția de comunicare. Astfel, *Filmul a fost premiat* constituie o comunicare numai cu condiția unor informații suplimentare, care pot fi recuperate anaforic din context: *Adrian Mungiu a regizat Patru luni, trei săptămâni și două zile. Filmul a fost premiat*, sau se poate realiza deictic prin implicarea în situația de comunicare a cunoștințelor comune ale interlocutorilor: *Mungiu a regizat un film de lungmetraj de curând? – Filmul a fost premiat la Cannes*.

²¹ Pentru atributele de identificare, vezi Gruică 1998, p.111.

Elemente omonime cu integratorul sintagmatic definit sunt componentele diferitelor unități lexicale. Astfel, particula finală *-a* considerată, în gramaticile moderne, particula deictică, face distincție între pronumele în structura căruia se manifestă prezența acesteia și adjectivele corespondente: *acesteia/acestei (femei); aceleia/acelei femei*.

Uneori nu există deosebiri formale între pronume și adjectivele corespondente: *acela / băiatul acela, aceștia / (copiii) aceștia*, altele diferențele morfematice²² sunt evidente.

Spre exemplu:

1) particula finală *-a* (amplificator pronominal) în plus la unele pronume față de adjectivele corespondente: *căruia / căruia (copil), altuia / altui (om), acesteia / acesteia (femei)*.

2) prezența segmentelor *-(u)l, -a, -i, -le*, considerate din punct de vedere etimologic și ca expresie morfeme ale determinării, face diferența între unele pronume și adjective.

Desinențele de genitiv-dativ se deosebesc de formele morfemului definit ale substantivului; astfel sunt identificate: *ui (-a)*, pentru masculin singular (*altuia / altui vecin*); *-ei (-a)*, pentru feminin singular (*altea / altei femei*); *-or (a)* pentru plural la ambele genuri (*altora / altor vecini, altor femei*). Realizând flexiunea pronumelui identic morfemelor determinării, componentele finale se deosebesc de acestea prin faptul că nu participă la opozițiile de determinare.

Unele unități de expresie se atașează unor grupări morfologice cu desinențe proprii, pe care le regăsim la anumite clase de substantive masculine, respectiv feminine, la care se adaugă (*dânsul, dânsa, dânsii, dânsule, dânsului*) sau pe care le înlocuiesc. Deși aceste componente finale sunt identice cu morfemele determinării, contribuind la flexiunea pronumelui, nu participă la cristalizarea opozițiilor de determinare, așadar nu pot fi subordonate categoriei determinării.

În componența altor pronume, *-l*, particula finală, asigură distingerea formelor pronominale de corespondentele lor adjectivale: *altul* de *alt*; *unul* de *un*; *vreunul* de *vreun*; *niciunul* de *niciun*. În structura unor prepoziții, elementele omonime cu morfemul determinării definite au rolul de a face diferența dintre prepoziția și adverbul corespunzător (compară *înaintea* și *înainte*, *în fața* și *în față*).

Diferența dintre morfemele determinării și formele omonime face distincția dintre unele substantive, integrate în unele gramatici în rândul prepozițiilor, care solicită cazul genitiv, și prepozițiile propriu-zise, specifice acestui caz. Morfemele determinării definite, devenite integratori sintagmatici, sunt coocurente când adjunctul, în special, adjectivul demonstrativ, succede substantivul de care este atașat: *din [cauza aceasta]/din [pricina aceasta]* sau pot fi abolite când substantivul este precedat de adjectivul demonstrativ: *din [această cauză]/din această pricină*.

²² Despre structurile morfematice ale pronumelor și adjectivelor pronominale, vezi Neamțu 2007, p. 81.

În concluzie, dacă substantivul din grupare poate fi determinat de un adjectiv demonstrativ²³, acesta nu formează locuțiune cu prepoziția, iar particulele finale, enumerate în ordinea frecvenței utilizării lor: *-a*, *-l* sau *-le*, sunt integratori sintagmatici subordonativi, în sintagmele nominale respective: *din [cauza aceasta]*, *din [pricina aceasta]*, *cu [scopul acesta]*, *în [cazul acesta]*, *cu [condiția aceasta]*, *pe [motivul acesta]* etc. Funcția de integratori sintagmatici este preluată de determinanți când aceștia precedă substantivul: *din [această cauză]/din [această pricină]*.

5. Realizarea enunțurilor

Integratorul sintagmatic definit și integratorul sintagmatic nedefinit constituie, conform argumentelor prezentate, modalitatea afixală de integrare sintagmatică, statut gramatical care îi deosebește de determinanții aparținători nivelului lexical.

Integratorii sintagmatici au rol coagulant, de unificatori ai structurilor nominale într-un întreg, întâlnit în unități organizate de la simplu la complex ca: a) sintagmă (*copilul harnic*); b) grup de sintagme (*copilul acesta harnic*); c) propoziție: *Copilul acesta harnic învață*; d) frază: *Copilul acesta harnic învață și dorește să fie premiat* sau *Profesorii apreciază copiii harnici care doresc să fie premiați*; f) enunțul: *E sfârșitul anului școlar. Copiii harnici doresc să fie premiați*.

Integratorii sintagmatici au rol integrant, introducând într-o propoziție substantivul-subiect, cunoscut (*copilul*) sau mai puțin cunoscut interlocutorilor (*un copil*), impunând verbului desinența de număr și persoană: integratorii sintagmatici definiți: *-l*, *-a*, *-le* sau nedefiniți *un*, *o*, atașați substantivului-subiect, solicită utilizarea desinenței verbale de persoana a III-a singular: *Copilul scrie*; *Fata aleargă*; *Peretele rezistă*. Integratorii sintagmatici definiți: *-i* (*copiii*) sau *-le* (*cărțile*) sau integratorul sintagmatic nedefinit *niște* (*niște copii*) impun utilizarea desinențelor de persoana a III-a plural: *Copiii scriu*; *Plăcerea lui sunt cărțile*; *Niște copii citesc* (-Ø). Sintagma nominală este o componentă importantă a enunțului în a cărei structură intră nominalul (substantivul, pronumele și numeralul) cu rolul de centru și elementele subordonate sintactic acestuia: *copiii zglobii* (sintagmă substantivală), *acestea (altele) mai noi* (sintagmă pronominală), *doi harnici* (sintagmă numeral)²⁴. Deoarece numeralele au trăsături distincte de clasă, exprimă numărul, ordinea sau asocierea substantivelor substituite, asemenea pronumelui, și dă informații cu privire la obiectele înlocuite, se pot considera termeni regenți ai sintagmelor numeral.

Segmentând un enunț²⁵ precum *Podul s-a reparat repede, deoarece edilii au obținut fondurile necesare*, în relațiile sale binare, putem afirma că *enunțul este o sintagmă formată din termeni care sunt și ei sintagme, ai căror termeni sunt tot sintagme și așa mai departe, până ajungem la termeni ale căror părți*

²³ *Ibidem*, p. 146: despre mijloacele de diferențiere dintre locuțiunile prepoziționale cu genitivul și grupuri formate din prepoziție și substantiv articulat.

²⁴ GALR (2005), p. 73, integrează numeralul îndeosebi grupului pronominal.

²⁵ Despre modul segmentării unui enunț, vezi Drașoveanu 1997, p. 31.

nu au caracter de unități sintactice²⁶. În urma acestui procedeu obținem reprezentarea enunțului ca o ierarhie de sintagme:

- 1) *Podul s-a reparat*
- 2) *s-a reparat*
- 3) *s-a reparat repede*
- 4) *s-a reparat deoarece au obținut*
- 5) *edilii au obținut*
- 6) *au obținut fondurile*
- 7) *fondurile necesare.*

Constatăm că în sintagmele nominale supraordonate, (1), respectiv (4), integratorul sintagmatic este selecționat o singură dată, iar în sintagma subordonatoare (6) integratorul sintagmatic poate fi utilizat facultativ. Dacă în sintagmele cu substantive în acuzativ, integratorul sintagmatic este utilizat facultativ, în poziția determinantului în genitiv-dativ, adjunctul-substantiv nu poate apărea decât cu un integrator sintagmatic *fondurile reconstrucției/necesare reconstrucției*.

Sintagmele constituite în jurul claselor-tip și al relațiilor sintactice existente între acestea în cadrul enunțurilor sunt: a) sintagme ierarhic superioare: substantivală, pronominală și numerală, și sintagme ierarhic inferioare, subordonate celor dintâi: sintagma verbală²⁷, sintagma adjectivală, sintagma adverbială, sintagma prepozițională și sintagmă interjecțională.

Substantivul, termen regent al **sintagmei nominale**, poate intra la rândul său în componența altor sintagme, verbale, adjectivale, nominale sau interjecționale, ceea ce presupune și îndeplinirea unor funcții sintactice. Printre acestea se numără: **complementul direct** (*A mâncat un măr verde*), **complementul indirect** (*temă potrivită studenților la filologie*), **circumstanțialul** (*Merg în centrul vechi al orașului*) și **complementele secundar** (*O ascult pe Maria lecția nouă*) și **prepozițional** (*Te gândești la problemele dificile ale familiei*).

Integratorul sintagmatic definit conferă părții de propoziție, complement direct, un rol integrat într-o propoziție, fără a impune desinența și numărul: *Apreciez (-Ø) copiii harnici*.

Așadar, pentru substantiv, hotărâtor în construcții sintagmatice sau analize morfosintactice este integratorul sintagmatic, purtător al valorilor morfologice semnificative.

Opoziția la nivelul regenților dintre atribut și complement sau circumstanțial are și o justificare logică: substantivul exprimă **noțiuni**²⁸ ca atare (cu sferă și conți-

²⁶ Stati 1968, p. 86.

²⁷ GALR (2005) consideră grupul verbal partea cea mai importantă a enunțului, organizată în jurul unui centru verbal, alcătuită din verbul-centru și toți constituenții legați sintactic de acesta, iar subiectul este considerat un complement de tip special.

²⁸ DEI (2007, p. 1 278) definește *noțiunea* ca: „Forma logică fundamentală a gândirii românești, care reflectă *caracterele generale, esențiale și necesare unei clase de obiecte* [subl. n. – S.R.] sau de fenomene din natură sau din societate și care se compune din conținut și sferă și se exprimă prin cuvânt”.

nut), nonsubstantivalul, doar **note**²⁹ (procesuale, calitative etc.) ale noțiunilor sau **note ale notelor** (adverbe). Distincției dintre noțiune și notă³⁰ îi corespunde cea dintre substantiv și adjectiv; adjectivul nu conține un sens noțional, ci un sens calificativ sau caracterizant. Adjectivului i se alătură din acest unghi de vedere și verbul finit, ca unul care exprimă note, însușiri prezentate în desfășurare. Sensul exprimat de adjectiv, ca și cel exprimat de verb, apare distinct de cel noțional, ca sens-notă.

Deși sintagma adjectivală se deosebește de sintagma verbală prin câteva trăsături specifice: a) lipsa complementului direct; b) prezența mărcilor de gradare; c) imposibilitatea dublării complementului indirect, prin forme atone, totuși asemănările sunt evidente, deoarece ambele părți de vorbire, verbul și adjectivul, participă la organizarea enunțurilor ca termeni dependenți, adică se subordonează sintagmelor nominale al căror termen regent este un substantiv, pronume sau numeral.

Prin enunț, gramaticile moderne înțeleg o secvență fonică limitată prin pauze, caracterizată printr-un contur intonațional și funcție comunicativă. În raport cu modul de realizare lingvistică enunțurile sunt grupate de GALR în **enunțuri structurate** și **enunțuri nestructurate**. Enunțurile nestructurate sunt reprezentate de secvențe fonice care se identifică cu o unitate lexicală, cuvânt sau locuțiune: a) o interjecție: *Vai! Uf!*, b) adverb: *Jos!*, c) substantive: *Atenție! Liniște!*. Calitatea de enunț este conferită printr-o anumită intonație, care îi aduce o referențialitate și autonomie lingvistică. Astfel, enunțul acoperă și segmente din lanțul vorbirii care nu sunt structurate gramatical, numite tot propoziții: așa-numitele propoziții **monomembre**, neanalizabile: a) propoziții substantivale: *Duminică; Ioane!*; b) propoziții adverbiale: *Da; Nu; Poate*; c) propoziții interjecționale: *Oh! A!*

Aceste construcții este impropriu a fi numite propoziții, deoarece nu realizează relația fundamentală care stă la baza propoziției: subiect + predicat (nucleul propozițional).

Acestea sunt numite **pseudopropoziții** sau **propoziții necanonice**. În situații de excepție, amintite mai sus, grupul nominal, cu o intonație deosebită, poate funcționa ca enunț nominal: *Liniște!, Ajutor!, Frumoasă zi!, Mașina!* etc. Acestea sunt considerate structuri eliptice rezultate prin omisiunea verbului.

Construcția nominală complexă (= macrostructura) presupune existența unor adjuncti, care sunt termeni regenți ai altor sintagme. Dacă unei sintagme nominale îi poate fi subordonată o sintagmă verbală la mod nepersonal: *oameni alergând prin ceață; raport privind activitatea; animale murind de foame; paginile conținând bibliografia; oameni culegând mere*, se poate presupune că o sintagmă nominală poate integra o sintagmă verbală la mod personal, care poate fi considerată adjunct.

Prin adjunct se poate înțelege atributul³¹, un **determinant apersonal**, care se deosebește de predicat, considerat un determinant personal al substantivului, con-

²⁹ În *ibidem*, nota este definită ca „trăsătură specifică, element component al unei noțiuni”.

³⁰ Vezi Drașoveanu 1997, p. 21, despre distincția dintre *sensul noțional* și *notă*.

³¹ Vezi, pentru o abordare nouă a relației subiect–predicat și o prezentare recentă a tipurilor de determinanți ai substantivului, Neamțu 2004, p. 1–2.

form acordul **predicativului** cu subiectul. G. G. Neamțu face precizarea că numai verbul la modurile personale se acordă în număr și persoană cu pronumele sau substantivul-subiect. Substantivul nu cunoaște categoria persoanei, dar, în raport cu verbul la mod personal, ocupă poziția unui pronume apersonal, adică exclusiv la persoana a treia, singular și plural: *Copiii hazlii au inventat un joc social; Competiția începe; Rolurile sunt repede asumate; Ierarhiile se stabilesc ușor; Atmosfera jocului îi cucerește pe toți; Oamenii mici îi pot imita pe oamenii mari.*

În calitate de constituent facultativ al enunțului, circumstanțialul sociativ indică asocierea cu subiectul și este exprimat printr-o sintagmă prepozițională având drept centru prepoziția *cu*: *Tatăl său lucrează împreună cu copiii.* În structura sintagmelor prepoziționale pot intra adverbele de mod: *împreună, laolaltă* (pop.) sau o grupare cvasilocuțională *cu tot*: *Merge la țară cu tot cu bunicii.* Rolul adverbelor e acela de intensificare, iar al prepoziției *cu* de a arăta ființa sau lucrul, exprimate prin substantive obligatoriu însoțite de integratorii sintagmatici, care participă, împreună cu subiectul sau cu un complement, la realizarea unei acțiuni: *Antrenorul a venit împreună cu jucătorii; L-am văzut pe Bogdan împreună cu prietena lui.*

Un alt component facultativ al enunțului, circumstanțialul concesiv, este exprimat cu ajutorul unei sintagme prepoziționale construite cu prepozițiile *împotriva, contra* sau *contrar*, cu locuțiunile prepoziționale *în ciuda, în pofida, în contra* și prepoziția *cu*, succedată de adjectivele pronominale *tot, toată, toate* și un substantiv obligatoriu însoțit de integratorii sintagmatici definiți: *Împotriva (contra, contrar, în ciuda) obiceiului, fuma. Cu tot efortul (cu toată strădania, cu toate încurajările), echipa a pierdut meciul.* Coeziunea enunțurilor este asigurată de prepozițiile, locuțiunile care precedă substantivele obligatoriu obținute în urma aglutinării integratorilor sintagmatici; toate aceste elemente asigură contrazicerea sau excluderea unui raport de interferență între două procese comunicate. **Enunțurile structurate** sunt diferite ca lungime și organizare.

La sfârșit, putem trage următoarele concluzii generale:

1) Integratorul sintagmatic este un instrument sintactic, un element structurant al sintagmelor.

2) Inventarul integratorilor sintagmatici cuprinde: flectivele substantive de opoziție și relație; desinențele pronominale cu sau fără particula deictică *-a*; finala prepozițiilor cu genitivul (*-a, -l, -le: contra, înăuntrul, în spatele*); formantul *al, a* la primul element al numeralului ordinal și desinențele *-lea, -a*, la al doilea element (*al treilea, a treia*).

3) Integrarea sintagmatică se realizează prin: a) integratorii sintagmatici definiți; b) integratorii sintagmatici nedefiniți; c) integratorii sintagmatici omonimi (desinențele pronominale, finalele prepozițiilor în genitiv) etc. Numeralele cardinale invariabile sunt introduse în sintagme fie prin integratorul de tip \emptyset (*trei copii*), fie prin prepoziții (de exemplu: *a*, pentru genitiv; *la*, pentru dativ; *cu, despre* etc., pentru Ac.).

4) Integratorul sintagmatic are rol cumulant, fiind purtătorul sensurilor relaționale, așadar este un flectiv la nivel sintactic, superior flectivului paradigmatic pe care îl subsumează.

5) Integratorul sintagmatic ajută la exprimarea valorilor gramaticale, forme intermediare poziționate între nivelul morfologic și sintactic. Aceste valori gramaticale sunt identificate exclusiv în cadrul sintagmelor.

6) Coeziunea sintagmelor, a grupurilor de sintagme, a propozițiilor și a enunțurilor este obținută prin utilizarea integratorilor sintagmatici.

BIBLIOGRAFIE

- Coteanu (coord.) 1967 = Ion Coteanu (coord.), *Elemente de lingvistică structurală*, București, Editura Științifică.
- Coteanu 1982 = Ion Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Albatros.
- DEI = *Dicționar enciclopedic ilustrat*, Chișinău, Editura Cartier, 2007.
- DEXI 2007 = *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Editura Arc & Gunivas, București.
- Diaconescu 1967 = Paula Diaconescu, *Evoluția noțiunii de morfem și stadiul actual al analizei morfematice*, în Coteanu (coord.) 1967, p. 90–112.
- DOOM 2005 = *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ed. a II-a revăzută și adăugită, București.
- Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, [Cluj-Napoca], Editura Clusium.
- DȘL = Angela Bidu-Vrănceanu et alii, *Dicționar general de științe ale limbii*, București, Editura Științifică, 1997.
- GLR 1963 = *Gramatica limbii române*, ed. a II-a, București, Editura Academiei.
- GALR 2005 = *Gramatica limbii române*, vol. I. *Cuvântul*; vol. II. *Enunțul*, București, Editura Academiei Române.
- Gruică 1981 = G. Gruică, *Acordul în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Gruică 1998 = G. Gruică, *Gramatica normativă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.
- Gruică 2007 = G. Gruică, *Moda lingvistică 2007. Norma, uzul și abuzul*, Pitești, Editura Paralela 45.
- Guțu Romalo 1958 = Valeria Guțu Romalo, *Unele valori ale articolului în limba română*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan*, București, Editura Academiei RPR, p. 361 și urm.
- Guțu Romalo 1967 = Valeria Guțu Romalo, *Articolul și categoria determinării în limba română actuală*, în Coteanu (coord.) 1967, p. 225–237.
- Guțu-Romalo 1968 = Valeria Guțu-Romalo, *Morfologia structurală a limbii române*, București, Editura Academiei R S R.
- Guțu Romalo 2000 = Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșală: limba română de azi*, București, Editura Humanitas.
- L.R.C.1985 = *Limba română contemporană*. Ediția a II-a, vol. I (sub conducerea acad. Ion Coteanu), București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Neamțu 1981 = G. G. Neamțu, *În problema articolului „nehotărât” un, o*, în StUBB, Philologia, fasc.1, p. 26–33.
- Neamțu 1999 = G. G. Neamțu, *Flexiuni cazuale ale pronumelor în română. Segmentări morfematice*, în StUBB, XLIV, Philologia, fasc. 3–4, p. 75–99.
- Neamțu 2000 = G. G. Neamțu, *Curs de morfologie*, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, începând cu anul 2000.
- Neamțu 2004 = G. G. Neamțu, *Probleme controversate de morfosintaxă a limbii române*. Curs la Masteratul *Dinamica limbii române actuale și analiza discursului*, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, începând cu anul universitar 2004.

- Neamțu 2004 = G. G. Neamțu, *Observații pe marginea grupării „prepoziție + adjectiv” în română*, în „Conviețuirea” (Együttélés), Seghedin, nr. 1–4, p. 141–148.
- Neamțu 2007 = G. G. Neamțu, *O clasificare categorial-rațională a atributului în limba română. Cu adnotări*, în DR, serie nouă, XI–XII, p. 111–144.
- Pană Dindelegan 2003 = Gabriela Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică*, București, Editura Humanitas Educațional.
- Sala 2001 = Marius Sala (coord.), *Enciclopedia limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Saussure 1998 = Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*. [...] Traducere și cuvânt-înainte de Irina Izverna Tarabac, Iași, Editura Polirom.
- Slușanschi 1994 = Dan Slușanschi, *Sintaxa limbii latine* (vol. I. *Sintaxa propoziției*, ediția a II-a, revăzută și adăugită; vol. II. *Sintaxa frazei*), București, Editura Universității.
- Stati 1968 = Sorin Stati, *Categoria determinanților obligatorii*, în LL, XVII, p. 183–190.

LES INTÉGRATEURS SYNTAGMATIQUES SURORDONNATEURS/SUBORDONNATEURS (Résumé)

L'intégrateur syntagmatique est un instrument syntactique, un élément structurant des syntagmes; il a un rôle cumulatif, étant le porteur des sens relationnels, il est donc un instrument de flexion au niveau syntaxique.

L'intégrateur syntagmatique sert à exprimer les valeurs grammaticales, formes intermédiaires situées entre le niveau morphologique et le niveau syntaxique. Ces valeurs grammaticales sont identifiées seulement dans le syntagme.

La cohésion des syntagmes, des groupes de syntagmes des propositions et des énoncés est obtenue par l'utilisation des intégrateurs syntagmatiques.

Nous avons essayé de créer une image aussi cohérente que possible en ce qui concerne le niveau syntagmatique, identifié, à notre avis, dans l'expression des valeurs grammaticales. Nous avons introduit, non seulement de nouveaux concepts, les intégrateurs syntagmatiques, mais aussi une classification de ceux-ci.

En comprenant le fait que nos nouvelles interprétations sont susceptibles de discussions de principe, et de détail, nous proposons cet exposé théorique comme un futur thème de travail qui, au-delà d'une méditation sur les problèmes controversés de la grammaire, suppose la possibilité d'une amélioration.

*Liceul Teoretic „Avram Iancu”
Cluj-Napoca, str. Onisifor Ghibu, 25
simion_rachisan@yahoo.com*